

د توکل حقیقت

د توکل حقیقت
ژباړن: محمد هاشم شاهین

Ketabton.com

د توکل حقی قت

لیکوال: مفتی محمد تقی عثمانی
ژباړن: محمد هاشم شاهین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د توکل حقیقت

تر خطبې وروسته ...

عن سعید بن المسيّب رح ان سلمان و عبدالله بن سلام رضی الله عنهما التقيا فقال احدهما لصاحبه ان لقيت ربك قبلی..... واعلمني مالقيت وان لقيته قبلک لقيتک و اخبرتک فتوفی احدهما ولقی صاحبه فی المنام فقال له توکل و اَبشِرُ فَإِنِّي لم ارم ثل التوکل قال ذالک ثلث مَرَارًا.

دا يوه واقعہ ده چي حضرت سعید بن المسيب رحمه الله بيان کړي ده. حضرت سعید بن المسيب رحمه الله د لوري درجي د تابعينو، اولياء کرامو او محدثينو له جملې نه ا و د حضرت ابوهريره رضی الله عنه له خاصو شاگردانو نه دی. دی وايي چي حضرت سلمان فارسي رضی الله عنه او حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه يو وخت سره وليدل، دغه دواړه صحابه رضی الله عنه پخوا اهل کتاب ول. حضرت سلمان فارسي رضی الله

عنه په پیل کې خو نصراني پاته شوی وو او بیا ئې يهودیت هم منلی وو او بالآخر الله تعالی د اسلام توفیق ورپه برخه کړ. او حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه په پیل کې يهودي وو، د يهودانو سردار بلل کېده او بیا الله تعالی د اسلام توفیق ورپه برخه کړ. اوس دواړو مشرانو په خپل دغه لیدنه کې د یو بل سره وعده وکړه؛ ی وه بل ته وویل که ته تر ما مخکې وفات شوی نو ما ته به په خوب کې راځي او راته وايي به چې له تا سره څه تېر شول او که زه تر تا مخکې انتقال شوم نو زه به تا ته په خوب کې راحم او درته وایم به چې زما سره څه تېر شول او هلته مي څه شی ولیدل؟!!!

الله تعالی جل جلاله عزتونه خوندي کوي:

هسي خو دا د انسان په اختیار کې نه ده چې هغه په خپل خوښه د بل چا په خوب کې هغه ته ورشي خو د الله تعالی جل جلاله ځیني نېک بندگان داسې وي چې کله دوی د الله تعالی جل جلاله په یقین د کوم کار اراده کوي نو الله تعالی جل جلاله د دوی د عزت په ساتلو سره د دوی خبره رښتیا کوي. لکه په یو حدیث کې چې راځي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

رب اشعث اغیر مدفوع بالابواب لو اقسام علی الله لابره

مفهوم: ځیني خلک ظاهراً ډېر پرېشان حال او په مصیبت کې وي او خلک دوی له خپلو دروازو نه په زور شري. که دوی د الله جل جلاله په باور قسم وکړي نو الله تعالی هغه پوره کوي.

خو چې کله نا کله د الله بندگان د داسې خبرې قسم وکړي چې د دوی په واک کې نه وي خو الله تعالی جل جلاله ته د دوی خاطر دومره گران وي چې د دوی له خولې نه وتلي خبره الله تعالی پوره کوي. حضور صلی الله علیه وسلم دا حدیث هغه وخت فرمایلي وو چې کله د دوو ښځو تر منځ جگړه پیل شوه او یوې د هغې بلي ښځې غ اېن ور مات کړ. دا قضیه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کې وړاندې شوه. ل که څرنگه چې هغه وخت د قصاص قانون نازل شوی وو نو ځکه هم حضور ص

د قصاص فيصله واوروله. اوس هغه بنځه چي د غاښ قصاص تري اخیستل کېد
ه د هغي يوه دوست چي د حضرت انس رضی الله عنه اکا هم وو، موجود وو، د هغه ل
ه خولي نه ووتل:

لا والله لا تكسر ثنيتها يا رسول الله صلى الله عليه وسلم

مفهوم: اي د الله رسوله! زه قسم كوم چي د دي غاښ به نه ماتول کيږي.

اوس نو الله تعالی داسي وکړه چي هغي مظلومي بنځي عرض وکړ چي اي رسو
ل الله صلى الله عليه وسلم! که څه هم زه د دي بنځي د غاښ ماتولو حق لرم خو الله تعالی
ما ته دا اختيار هم راکړی چي زه دا وبخښم. کېدای شي الله تعالی ما په آخرت ک
ي د همدې په بدل کي وبخښي. داسي نو د هغي بنځي غاښ له ماتېدلو وژغورل
شو. پر دي موقع حضور صلى الله عليه وسلم پورته ياد شوی حديث ووايه.

د آخرت حالات نور نشي معلومېدلای

خير! د دغو دواړو صحابه وو نه يو مخکي وفات شو نو دوهم د دي خبري په ان
تظار شو چي هغه به په خوب کي راشي او ده ته به د هغه خای حالات ووايي. ه
غه هم په خوب کي ورته راغی، اوس د ده گمان وو چي هغه به ده ته د هغه خا
ی حالات او کيفيات بيان کړي خو الله تعالی جل جلاله هغه عالم په داسي يوه راز دا
ره پرده کي پټ کړی دی چي هيڅوک د هيڅ کومي لاري نه نشي تري خبرېدلای
ی. بس کوم علم چي الله تعالی ورکړی تر هغه د وړاندي تللو مجال هيچا ته نشته

د دي خای حالات د ليدلو دي، د ويلو نه:

ما د خپل والد صاحب نه يوه واقعه واورېدله چي يو بزرگ ته چا وويل چي مور
چي تر مرگ وروسته کوم حالات بيانوو نو يوازي په تصور کولو سره خو د هغ
وی په تفصيل نشو پوهېدلای، نو تاسي يو داسي چل را وبنياست چي د هغه په و
اسطه مور د ټولو تفصيلاتو نه ښه خبر شو. هغه بزرگ وويل ښه! زه ئې تا ته د
ويلو هڅه کوم. ته داسي وکړه چي کله زه مړ شم زما تر څنگ يو قلم او کاغذ هم

راسره کښېږده، تر مرگ څو ورځي وروسته مي قبر ته راشه نو هلته به د کاغذ يوه وړه ټوټه ومومي، پر دې ورقي باندي به مي د هغه ځای حالات ليکلي وي. د دې شخص همداسي وکړه او څو ورځي وروسته چي د هغه قبر ته ورسېدو نو وق عتاً ئي هلته يو کاغذ وليدو، دلته نو دا شخص په ډېره خوښۍ او ذوق سره ورمخ ته شو چي د دې کاغذ په ذريعه به د هغه ځای له حالاتو نه خبر شي، کوم وخت چي ده کاغذ پرانيستو نو وئې ليدل چي پر کاغذ ليکلي وو چي د دې ځای حالات د ليدلو دي د ويلو نه دي. او د دې عالم حالات چي مخفي وي په همدې کي حکم ت شته، که چيري کوم وخت د آخرت حالات څرگند شي نو انسان به د دنيا هيڅ کار ونکړای شي. نو ځکه هم په رواياتو کي راځي چي په قبر کي کله عذاب تر سره کيږي نو کله کله ئي حيوانات هم ږغونه اوږي خو انسانان دا آوازونه نشي ا وربدلای، دا ځکه چي که چيري انسانان دا آوازونه واورې نو د دنيا بل کار نشي ترسره کولای.

په آخرت کي د توکل اهميت

په هر صورت! کوم صحابي چي په خوب کي راغی هغه ده ته د عالم برزخ حا لات بيان نکړل اما يوه داسي جمله ئي ورته تکرار کړه چي زمور او ستاسي د ع مل سره اړيکه لري، هغه وويل؛ زه چي دلته تر راتللو وروسته کوم شی ډېر په شدت سره احساسوم هغه توکل دی، که تاسي پر الله باور وکړ نو بيا زېږی واور ئ چي د دې پايله ډېره ښه ده، ځکه دې نړۍ ته تر راتللو وروسته ما تر توکل پ رته بل کوم صفت داسي ونه ليدو چي د انسان درجي دي اوچتي کړي.

د توکل معنی:

د توکل لفظي ژباړه د "باور کولو" او اصطلاحي ژباړه پر "الله د باور کولو" ده . يعني په دې کائيناتو کي ترسره کېدونکي ټول افعال د الله تعالی په خوښي، قدر ت او حکمت ترسره کيږي. او توکل په حقيقت کي د توحيد يوه لازمي برخه ده، ځکه توحيد يوازي په ژبه د کلمه طيبي ويلو ته نه ويل کيږي بلکي د توحيد مفهو م ډېر ستر دی. نو چي کله مو "لا اله الا الله" وويل نو د هغې حتمي غوښتنه دا د ه چي په دې کائيناتو کي نه د عبادت لائق او نه کوم د ميني لائق، په دې کائيناتو

کي نه د چا سره قدرت او نه وسعت، په دې کائیناتو کي ترسره کېدونکي ټول ت صرفات یوازي د الله تعالی جَلَّ جَلالُه په خوښه ترسره کېږي. د کوم بزرگ مقوله ده چي "توحيد خدا، خدا را واحد دیدن است نه که واحد گفتن" يعني په حقیقت کي تو حید د الله تعالی جَلَّ جَلالُه واحد لیدلو نوم دی نه د جَلَّ جَلالُه واحد بللو. مطلب دا چي یواز ي په ژبه تکرارول کافي نه دي بلکي د الله جَلَّ جَلالُه په ورکړل شوي سترگه دي و گوري چي په دې کائیناتو کي چي څه ترسره کېږي هغه د الله په خوښه ترسره ک یري. همدې ته توحيد ويل کېږي او د همدې یوه لازمي غوښتنه توکل هم دی، ال له تعالی جَلَّ جَلالُه که څه هم اسباب پیدا کړي خو هغه ټول اسباب په خپل ذات کي ک وم حقیقت نلري، په دغو ټولو اسبابو کي قوت پیدا کوونکی ذات د الله تبارک و تع الی واحد او لاشریک ذات دی، همدې ته توکل ويل کېږي. اوس د توکل معنی دا شوه چي پر اسبابو نه بلکي پر الله تعالی باور ساتل، که څه هم شریعت موږ ته د اسبابو د اختیارولو حکم کړی، خو انسان دي د اسبابو په اختیارولو سره دا فکر و کړي چي د دغو اسبابو په خپل ذات کي څه کمال نشته بلکي په هغوی کي قوت ا پښودونکی ذات کوم بل دی، نو اصلي رجوع باید د همهغه ذات په لور وشي.

د توکل صحیح مفهوم

د مثال په ډول؛ که کوم سړی د ناروغی سره لاس و گړپوان شي. اوس نو د نار و غی درملنه کول خو د نبي کریم صلی الله علیه وسلم سنت هم دی خو د یو مسلمان په دو (درمل) خوړلو کي باید د یو کافر سره څه امتیاز په برخه وي، ځکه کافر چي پر الله جَلَّ جَلالُه ایمان نلري د هغه ټول باور پر همدې درملو دی خو یو مسلمان چي کله کوم درمل خوري نو هغه پوهیږي چي دا درمل کوم اصل نلري، په دې درم لو کي دا تاثیر ایښودونکی کوم بل ذات دی او همدا "توکل" بلل کېږي. خو دا خ بره هم د فکر وړ ده چي که څه هم دا اعتقاد د مسلمان په زړه کي ځای لري خو د عمل په وخت د هغه پام ورته نه وي. ځکه چي کله ئي د عمل په وخت ورته پا م وي نو هغه وخت به د توکل صحیح مفهوم ترلاسه شي. او الله تعالی جَلَّ جَلالُه د دي خبري مشاهده هم راکوي چي اسباب انسان دوکه کوي. د مثال په توگه یو درمل یو ځل د کومي ناروغی په درملنه کي ډېره مؤثره ثابته شي خو په دوهم ځل همه غه دوا په همهغه ناروغی کي هیڅ نتیجه نه ورکوي.

درمل هم د تاثیر اجازه غواري

زمور يو بزرگ ډاکټر صغیر احمد هاشمي صاحب وو چي دئ زما د والد صاحب ب قدس الله سره مخصوص معالج او ډېر تجربه کار ډاکټر وو. يوه ورځ مي ده غه دا خبره واورېدله چي زما د ټول عمر تجربه دا ده چي درمل چي کله د مری ض ستوني ته کښته کيږي نو د "الله تعالی" نه پوښتنه کوي چي آیا تاثیر وکړم؟! گټه او که تاوان؟! بیا چي کومه اشاره ورته وشي د همغه اشارې مطابق هغه د رمل کار کوي. همدې بزرگ به کله کله راته ویل چي زه يو وخت د لاهور د گنگا رام روغتون رئیس وم، يوه شپه چي کله روغتون ته ولاړم نو هلته مي د را تللو په وخت موجود نوکري والو نرسانو ته ویل چي د شپږم نمبر کټ چي کوم نا روغ دئ پر هغه ما ټول تدابیر وکارول، اوس نو ده د ژوند تمه نشته، بس د يو ه يا دوو ساعتونو مېلمه دئ. چي کله مږ شي ورتاء ئې خبر کړئ او د ۱۲-دولس م کټ چي کوم ناروغ دئ هغه اوس روغ شوی، سهار دی رخصت کړئ ځکه زه ممکن وځنډېږم. چي کله په سبا ورځ روغتون ته ولاړم نو خبر شوم چي د شپږم نمبر کټ ناروغ خو جوړ شوی او کور ته تللی او د ۱۲-دولسم نمبر کټ ناروغ مږ شوی. نو معلومه شوه چي دارو د خپل تاثیر تر ښکاره کولو مخکي له الله تعالی نه اجازه اخلي او بیا خپل اثر ښکاره کوي.

توکل د دې شي نوم نه دئ

ځيني خلک داسي گمان کوي چي توکل د دې شي نوم دئ چي انسان دي د تدبیر کولو پرته لاس پر لاس کښېني، بڼه غوړ شئ چي توکل هيڅ کله دې ته نه وايي. لکه يو صحابي رضی الله عنه چي د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه وپوښتل چي زه خپل او ښان مالچر ته د څرولو لپاره بیايم نو آیا د لمونځ کولو پر وخت دوی وترم او که ئې همداسي آزاد پرېږدم او پر الله تعالی توکل وکړم؟! نو رسول الله صلی الله علیه وسلم و فرمايل چي لومړی دي د اوبنانو پښې په رسی وتره او بیا توکل وکړه يعني د اس بابو تر اختیارولو وروسته توکل وکړه.

زمور مثال

زما والد صاحب رحمہ اللہ بہ د تمثیل پہ توگہ را تہ ویل چي یو کلیوال هندو وو، کوم وخت چي پہ هند کي نویو اور گادو فعالیت پیل کر نو ده ولیدل چي مکمل بنا ر خپله را روان وي، دی ډېر حیران شو چي دا څه چل دی؟ ده په ډېر حیرت س ره خلک وپوښتل چي دا څنگه خپله حرکت کوي. چا ورته وویل چي وروره! دا اورگادی خپله نه ځي بلکي چي کله محافظ زرغونه ټوټه ورته وښوروي نو حر کت پیل کړي، نو ځکه هم د اورگادي اصل چلونکی زرغون بیرغ دی. ده د دي خبري تر اورډلو وروسته زرغون بیرغ ډېر معزز وباله او د هغه تعظیم ئي پیل کړ. خلکو وپوښته چي دا څه کوي؟! ده ورته وویل چي دا زرغون بیرغ ډېر زو رور دی چي دومره ستر اورگادی چلوي. خلکو ورته وویل نه دا خو اصلاً د مح افظ د هغه لاس کمال دی چي دا بیرغ ئي ورباندي نیولی وي. نو ځکه هم اصل شی محافظ دی، زرغون بیرغ هیڅ کمال نلري. دی هم سمدستي د محافظ خوا ته ورغی او د هغه تعریف ئي پیل کړ چي ته خو ډېر زور ور سړی ئي؛ چي دا او رگادی ستا په قوت سره ځي. محافظ ورته وویل چي زه هومره زور ور هم نه یم لکه د اورگادی چلونکی (ډرائیور) چي هغه تر ټولو ورباندي ناست وي. هغه او رگادی چلوي، دا سړی د ډرائیور خوا ته ورغی چي ته خو ډېر طاقت ور سړی ئي چي دا دومره ستر اورگادی چلوي. هغه ورته کړه چي نه وروره! زه خو هی خ هم نه یم، زه فقط دا څو پرزي ښوروم، د همدغو پرزو په واسطه اورگادی ح رکت کوي. بلکي پرزي هم خپله هیڅ نه دي د دوی تر شا خو د بخار (پخواني ماشینان د بخار په واسطه چلیدل) طاقت دی چي هغه چلوي. اوس نو کلیوال ببجاره ډېر حیران پاته شو چي بالاخر دا اورگادی څوک چلوي؟! خو که د غور و فکر نظر موجود وای نو پوه شوی به وای چي په بخار کي هم هیڅ قوت نشته، په دي کي طاقت پیدا ک وونکي کوم بل ذات شته. زمور حالت دادی چي مور د دي کلیوال په څېر؛ کله پر زرغون بیرغ باور کړی، کله پر موټروان او کله پر بخار، او تر ټولو ورباند ي چي کوم ستر قوت موجود دی د هغه خوا ته مو پام نه ور اوړي، چي له همد ي امله مور له توکل نه محروم پاته کیږو. توکل دا دی چي هر انسان په هر شي کي دا نظر ولري چي په دي کار کی هیڅ کمال نشته، په حقیقت کي الله تعالی دا کار ترسره کوي.

او د دي خبري د استحضار کولو لپاره شریعت څه احکام ورکړي دي، مثلاً په ق رآن کریم کي فرمایي:

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَائِيٍّ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا. إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ.

ژباړه: او پام کوه، د يو شي په باب هيڅکله دا مه وايه چې زه به سبا دا کار وکړم، (ته هيڅ نشي کولای) خو دا چې د الله اراده وشي (انشاءالله). سورة الكهف: ۲
۲۴/۳

د ان شاء الله ژباړه دا ده چې که د الله حکم او رضا حاصله شوه نو فلان کار کو.م

نن خلکو د ان شاء الله ژباړه متضاد کړې ده او دا فکر ئې کړی چې د ان شاء الله نه مراد سسته اراده هدف ده. حالانکه په حقيقت کې د ان شاء الله هدف دا دی چې په زړه کې د دې خبرې استحضار پيدا کړل شي چې هيڅ کار د الله تعالی جلاجلاله د حکم پرته نشي ترسره کېدلای.

يوه قصه

حضرت تهانوي رحمه الله په خپل و عظمي يوه لطيفه ليکلي چې يو وخت يو کس پر لار روان وو چې خپل ملگری ئې وليدو، ملگری ئې ترې وپوښتل چيرې روان ئې؟! ده ويل: وزه رانيسم. ملگری ئې ورته کړه: چې کله د کوم کار اراده کوي نو ان شاء الله وايه! ده ويل: د ان شاء الله څه ضرورت دی؟! پيسې مي په جيب کې پرته دي، وزه په بازار کې ده، ځم؛ رانيسم ئې او راځم. چې روان شو پر لار ئې چا جيب وواهه او د وزې رانيول ترې پاته شول. چې کله له بازاره راگرځېدو همغه ملگری په مخه ورغی، هغه ترې وپوښتل څه دي وکړل؟! ده وويل: زه ان شاء الله د وزې د رانيولو لپاره روان وم، نو ان شاء الله جيب مي پرې شو او ان شاء الله چې وزه مي رانه نيوله.

عرض مي دا کاوه چي د توکل تعليم حُکمه ورکول شوی چي انسان په دې فکر کي وي چي د الله تعالی د رضاء پرته هيڅ کار کول ممکن نه دي، او دا شی د ان شاء الله په ویلو تر لاسه کيږي. د همدې په سبب د انسان نظر له اسبابو نه اوږي او د مسبب خوا ته اوږي. تاسي خپله تحقيق وکړئ چي کله ناروغ شی نو ټول زور مو پر درملو يعني اسبابو باندي وي، حُکمه په دې درملو کي د تاثیر اچوونکي په لور رجوع د هر چا په زړه کي نه پيدا کيږي. نو چي کله هم درمل خورئ نو دا نيت وکړئ چي اي الله! دا درمل خو خورم ته تأثير هم پکې واچوه نو پر توکل ل به عمل وشي. همداسي په تجارت او نورو کي هم همدا حکم دی.

د حينو بزرگانو د توکل طريقه

پر دې حای لږ نور تفصيل هم عرض کوم چي په اړه ئي په ذهنونو کي اکثراً تر دد موجود وي. حينو بزرگانو د توکل دا طريقه غوره کړې چي هغوی د روزمره ژوند تېرولو لپاره کوم کاروبار نه دی کړی، مثلاً په خپل کور يا کوم ځنگل کي کښېنستي او کار ئي نه کاوه چي له دې امله به کله ډېره لوږه هم ورباندي راغله او کله بيا الله تعالی ورکړې هم وه او خپله د رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کي هم د حينو صحابه وو همدا حالت وو. مثلاً اصحاب صفة چ چي د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه د علم د زدکړي لپاره پر صفي باندي ناست ول او هدف ئي يوازي د قال الله و قال الرسول صلی الله عليه وسلم زدکړه وه. اوس ظاهراً خو د دوی د گټي کوم صورت نه وو او دوی دلته حُکمه راغلي وو چي که الله تعالی جل جلاله راکړه خورو به ئي کنه نو صبر به کوو. بلکي په يوه حديث کي راخي چي د نبي کریم ص خو ا ته دوه وروڼه راتلل، يو ورور کاريگر، هنر مند او د مزدوری په واسطه گټه کوونکی وو، او دوهم ورور به اکثراً د رسول الله صلی الله عليه وسلم څنگ ته ناست وو او و احاديث به ئي اورېدل، دې کاريگر ورور يوه ورځ رسول الله ص ته شکايت وکړ چي اي د الله رسوله! زما دغه ورور هيڅ کار نه کوي، هر وخت ستاسي سره ناست وي نو رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته وفرمايل:

(لعلک ترزق به)

"پر ده اعتراض مه کوه څه خبر؟! چي الله به تاته د ده له وجهي رزق درکوي."
"

يعني حضور صلی الله عليه وسلم پر دې توکل منع نه ده فرمايلي او همداسي دا سلسله تر اولياء کرامو او عظيمو صوفيانو پوري را نقل شوي ده، لکه څنگه چي د حضر ت شيخ عبدالقدوس گنگوهي رح په اړه مشهوره ده چي يو وخت د څو وخته مس لسل وږی پاته شو. يو چا د ډوډۍ په اړه ترې وپوښتل نو ده مثبت ځواب ورکړ چي هو! ديگونه روان دي يعني دلته لوړه تېره کړه او په جنت کي مزي وکړه. ن و ځکه هم کله کله دا فکر وکړم چي يو خوا ته د ژوند لپاره د کسبي تدبيرونو تر غوره کولو وروسته د توکل حکم دی او بلخوا بيا د ځينو بزرگانو دا معمول دی.

د اسبابو دري ډوله اقسام

نو بنه ئي ياد ساتئ! چي الله تعالی د دې دنيا هر کار په سبب پوري تړلی خو د ا سبابو دري اقسام دي.

داسي اسباب پرېښودل حرام دي

۱- هغه اسباب چي د هغوی نه عادتاً نتائج مرتب کيږي، مثلاً انسان وږی شي نو خوراک د لوږي ماتولو سبب دی، او خوراک داسي سبب دی چي د نتيجي وړبا ندي مرتب کېدل تقريباً يقيني دي، لکه تر ننه چي مو د يو غير معمولي انسان پر ته د نورو په اړه داسي نه دي اورېدلي چي ډوډۍ ئي وخورله خو لوړه ئي ختمه نشوه، د داسي اسبابو پرېښودل حرام دي. يعني که د يو چا مخ ته خواړه پراته و ي او دی وايي چي زه پر الله توکل کوم چي هغه مي لوړه ختموي او دا خواړه نه خوري نو ياد وساتئ که دا کس په همدې حالت کي مړ شو نو په حرام مرگ به م ږ شوی وي. ځکه دا ټول يعني د خوړو خورک فرض او واجب دی. همداسي د ا سلافو نه حتی له يوه نه هم د دې سبب پرې ښودل نه دي رانقل شوي.

د داسي اسبابو ترک کول ناجائز دي

۲- د اسبابو دوهم قسم هغه اسباب دي چې د هغوی کله کله نتائج مرتب کيږي او کله کله بيا نه، لکه د درملو مثال چې د هغوی کله گټه کوي او کله ئې بيا نکوي، دغو ته "ظني اسباب" ويل کيږي او د هغوی حکم دا دی چې زموږ په څېر کم زور و خلکو لره د داسي اسبابو پرېښودل هم جائز نه دي چې، د دغو اسبابو تر غ وړه کولو وروسته بايد پر الله يقين وساتل شي خو ځينو خلکو ته چې الله تعالی د خپل ذات سره خصوصي تعلق او ارتباط ورپه برخه کړی دی د هغوی لپاره د داسي اسبابو پرېښودل هم جائز دي، په داسي حال کې چې له الله تعالی نه په هېڅ حالت کې گټه نه وي. پر الله جل جلاله قوي ايمان لرونکي خلک کله نا کله داسي اسباب پرېږدي يعني چې خواره او داسي نور موجود وي نو هغه نه پرېږدي خو د روزگار د ترلاسه کولو په معامله کې توکل کوي لکه خپله رسول الله صلی الله علیه وسلم چې، ځيني صحابه وو رضی الله عنه او ډېرو اسلافو همداسي کړي دي. که په چا کې د برداشت او صبر ماده قوي وي نو د هغه لپاره داسي کول جائز دي خو دا زموږ په څېر د کمزور و خلکو لپاره نه دی ځکه په موږ کې قوت نشته. حتی که څو ک غواړي چې د دوی نقل وکړي لا به هم مړ شي، نو ځکه هم په دې کار کې د هغوی نقل کول هم مناسب نه دي.

پر توکل يوه واقعه

حکيم الامت حضرت اشرف علي تهانوي رحمه الله يوه قصه ليکلي چې يو شخص د ا خبره واورېدله چې د الله تعالی ځيني قوي بندگان پر الله توکل وکړي او کښېني، چې په نتيجه کې ئې الله تعالی حتماً نازوي. که څه هم څه ناوخته شي خو بيا هم په پراخې کې ژوند ورباندې تېريږي، نو دې فرد هم د داسي څه کولو اراده وکړه او ولاړی په ځنگل کې کښېنستی. اوس نو يوه، دوي حتی درې ورځې تېري ش وې او لوړه ډيريزي خو بيا هم څوک نه راځي، نو ډول ډول خيالات ئې په زړه کې را وگرځېدل، خو چې کله درېيمه ورځ تېره شوه نو گوري چې يو کس دستر خوان ورسره را اخیستی، دی ډېر خوښ شو چې کار جوړ شو، خو هغه کس چې ي کله رانږدې شو نو مخ ئې وپاروه او خوراک ئې پيل کړ، ده خو گمان کاوه چې ي ما ته ئې خواره راوړي خو هغه مخ ترې وپاروه، يو لحظه خو ئې ورته کتل خو طاقت ئې ونشو او شا ئې وروگرځوله او ښه څه ئې پيل کړل تر څو هغه بل

کس د خپل موجودیت نه خبر کړي. هغه چې ئې کله رغونه واورېدل نو ورته ئې کره چې راسره راسره شریک شه، دئ هم ورغی او دسترخوان ته کښېناسته. وروسته بیا دې کس د یو چا سره ولیدل او هغه ته ئې وویل چې مور خو اورېدل ی و چې په توکل باندي الله تعالی له یوې نه یوې لاري انتظام برابروي نو زما تجربه خو دا ده چې داسي کيږي خو څه نا څه رغونو ویستلو ته هم ضرورت پ یدا کيږي. حضرت تهانوي رح فرمایي تر داسي توکل خو دا زر ځلي غوره ده چې ی انسان دي خپل په لاس مزدوري وکړي، وئې گټي او وئې خوري، او کوم توکل چې رغ ته اړتیا لري نو د هغه توکل نه د الله پناه!

نو ځکه هم وایو چې زموږ غوندي کمزورو خلکو لپاره دا لار نده بلکي زموږ لپاره لار دا ده چې موږ اسباب غوره کړو، خو پر هغوی د کامل یقین پر ځای باید باور د الله جل جلاله پر ذات وي. چې نبي کریم ص په یوه حدیث کي داسي تعبیر کړي:

(اجملوا في الطلب وتوكلوا عليه)

"په اعتدال سره د یو شي لپاره هڅه وکړه او پر الله باور وکړه."

داسي اسباب د توکل خلاف/منافي دي

۳- د اسبابو درېیم قسم د وهمي ډوله اسبابو دئ، یعنی انسان په دې هڅو کي وي چې فلانی زمکه به رانیسم، هغه خرڅوم او فلان ځای به رانیسم، بیا به هغه بل ځای رانیسم، یعنی هر وخت خیالي پلانونه جوړوي نو دا شی د توکل په خلاف د ئ. نو ځکه هم باید د یو شي په هڅو کي اعتدال موجود وي یعنی دومره مشغولی ت او محبوبیت موجود نه وي چې د هغه پرته بل خوا ته ذهن لا ولاړ نشي.

د خبرو لنډیز دا دئ چې!

خلاصه دا چې اسباب ضرور غوره کړئ خو یو به په هغه کي محبوبیت نه وي او بل دا چې باور باید پر الله تعالی وي او د همهغه نه انسان غوښتنه وکړي، چې لار ئې نو دا ده چې کله کوم تدبیر سنجول کيږي نو د الله جل جلاله په لور رجوع و

شي چي اي الله! زه خو دا تدبير كوم خو د دي تدبير نتيجه راويستل ستا په اختيار
کي دي. اي الله! دا کامياب کړه. دا غوښتنه رسول الله ص په دي مختصره جمله
کي داسي فرمايلي ده:

(اللهم هذا الجهد و عليك التكلان)

"اي الله! دا زما هڅه ده خو باور مي يوازي پر تا دي."

تدبير چي هر ډول تدبير وي، يعني هغه که د مأموريت په شکل کي کوم تدبير و
ي او که د تجارت، د علم د ترلاسه کولو او يا د مرض د درملني... په هر صور
ت د دي دعاء په لوستلو سره د الله په لور رجوع وکړه، ان شاء الله چي د توکل
شتمني به مو په برخه شي.

د رجوع الی الله عادت خپل کړئ

زموږ حضرت ډاکټر صاحب رحمه الله به فرمايل چي تاسي به کله هغه مجاهدي
کوئ چي پخوانيو بزرگانو کولي، نو حکه تاسو ته وري وري لطيفي اوروم چي
که چيري عمل پرې وکړئ نو محروم به پاته نشئ. دا لطيفي همدا دي چي د الله
تعالی په لور د رجوع کولو عادت په ځانونو کي پيدا کړئ، تر دي بريده که چير
ي له کور نه د کوم مقصد لپاره وتلی ياست او هلته د سوارې په واسطه تلل وي
نو هغه اختيار کړئ خو په زړه کي دا خيال راوړئ چي اي الله! دا سوارې خو تا
ماته راکړه نو اوس ئي همته د مقصد تر ځايه ورسوه! او ورسره د نبي کریم صلی
الله عليه وسلم نه رانقل شوي دا دعاء هم لوله:

۱- سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ

ژباړه: "هغه ذات پاک دی چي زموږ لپاره يې دغه (شيان) مسخر کړل، که نه مو
پر د دوی تر کنترول لاندې راوستلو وس نه درلود؛ (سُورَةُ الزَّخْرُفِ: ۱۳)

۲- اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَالِدِ

مفهوم: اي الله! زما د سفر ملگري ته ئي او زما تر شا زما د کورني، مال او اولاد ساتونکي هم ته ئي.

۳- اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْظَرِ وَ سُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَالِدِ

مفهوم: اي الله! زه د سفر له سترياوو او د بد حالت له ليدلو او کورني، اهل و عيال ته له بدو ستنبډلو نه ستا ساتنه/پناه غواړم.

يعني د اسبابو اختيارول خوشته دي خو نظر پر الله دي.

توکل داسي غوره کوي

عرض مي دا وو چي د توکل په اړه حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه فرمايي چي د الله تعالی خوا ته تر تللو وروسته ما تر دي بل غوره عمل ونه ليدو، يعني د دې عمل په سبب چي څومره درجي اوچتي کيږي هغه د نورو اعمالو په واسطه نه ه ترسره کيږي. نو ځکه هم د دې عمل حصول زمور له پاره ډېر ضروري دي چي بايد ئي تل تمرين جاري وساتو. زمور حضرت تهانوي رحمه الله به فرمايل: "الحمد لله چي کله هم په دې عمل کي بد عهدي او بي قولې نه ترسره کيږي." چي کله کوم شخص د پوښتنې لپاره راځي او وايي چي زه غواړم يوه پوښتنه درنه وکړم نو زه سمدستي په زړه کي د الله جل جلاله په لور رجوع کوم چي اي الله جل جلاله! خبر نه يم چي دي به کومه پوښتنه وکړي فلها د ده د پوښتنې ځواب زما زړه ته واچوه! همدي ته توکل ويل کيږي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم په يوه حديث کي وفرمايل چي که په تاسي کي د چا د بوتو نو تسمه لا پرې شي نو له الله جل جلاله نه ئي وغواړئ!! دا ځکه چي موجي او پيس

ي ٽول د ده د حڪم تابع دي، تر څو چي د ده حڪم ونشي ستاسي د بوتونو تسمه ل
انشي جوړېدلای. او د دي اندازه به تاسي ته د عمل پر وخت وشي چي دا څومر
ه عجيبه سرمايه ده. زمور حضرت ډاکټر صاحب به فرمايل چي زه تاسي ته دا
خبري په يوه لمحہ کي بيانوم نو ځکه ئي مناسب قدر نشي کېدلای، چي کله ئي تم
رين وکړئ نو بيا به ئي له ارزښت نه خبر شئ.

د توکل يوه لازمي حصه دا هم ده چي په زړه کي چي د خير کوم کار را وگرځي
، هغه له الله تعالی نه حتماً و غواړه او بيا د الله جل جلاله پر فيصله خوښن هم اوسه. ه
مدې ته "رضاء بالقضاء" ويل کيږي. فلها چي کله د الله تعالی له لوري فيصله و
شي نو پر هغه د ډېر واويلا کولو ضرورت نشته، هو که د طبعي تحولاتو له مخ
ي د فيصلي د بدلون له امله څه درد و زحمت درته پيدا شي نو بيا هم څه خبره ن
ده.

د دي تر څنگ د قرآن کریم دا آيت هم تلاوت کوی:

أَفَوَضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

الله تعالی ج دي مور ټولو ته پر دي د عمل کولو توفيق را په برخه کړي.

آمين

وَ أَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**